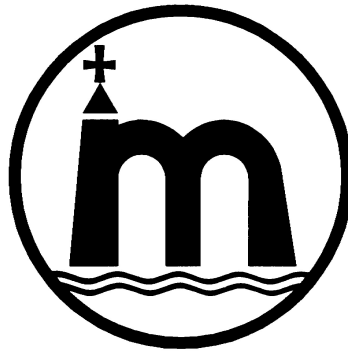


Getuigen van de Geest die in ons leeft

Oproep aan allen
die zich medeverantwoordelijk voelen voor de katholieke kerk in Nederland



Een groep priesters en gelovigen heeft na een initiatief eind 1981, in verschillende bijeenkomsten, haar zorg en ongerustheid uitgesproken over de nog steeds gespannen situatie binnen de katholieke geloofsgemeenschap in Nederland. Een aantal dekens uit alle diocesen, personen uit het hoger onderwijs, uit enkele maatschappelijke organisaties en de media, die aan deze bijeenkomsten deelnamen, hebben niet de pretentie om de vastgelopen communicatie helemaal te herstellen en alle wantrouwen weg te nemen. Maar er is in de kerk plaats voor een loyale oppositie, waaraan zij op deze wijze stem willen geven. Zij zijn er ook van overtuigd, dat een volledig ontkennen van alle bezwaren, die het Vaticaan tegen de pastorale situatie in ons land heeft, geen recht doet aan de werkelijkheid. Iedereen die zich herkent in de hierna volgende tekst, kan haar of zijn naam opgeven aan het secretariaat of anderszins schriftelijk reageren. Het zal afhangen van de reacties of de groep, in bredere vorm, al of niet verder gaat.

Wij maken ons ernstig bezorgd over de gang van zaken in onze Nederlandse katholieke kerkgemeenschap. De bezorgdheid betreft het gevoerde kerkelijke beleid maar ook de onvruchtbare polarisatie in onze kerk en – erger nog - het afhaken van zovelen, wie de kerk ter harte ging en soms nog altijd ter harte gaat. Het Tweede Vaticaanse Concilie had in Nederland een ongehoorde weerklank gevonden en hooggestemde verwachtingen gewekt: een echte wil tot kerkvernieuwing bij de gelovigen en hun leiders.

In de kerkvisie van dit concilie voeren openheid, dialoog en gezamenlijke verantwoordelijkheid van gelovigen en kerkelijke leiders de boventoon. Uit die kerkvisie werden het Pastoraal Concilie van de Nederlandse kerkprovincie, de diocesane pastorale raden en de parochieraden geboren. Allerlei vormen van inspraak en beraad op het niveau van bisdom en kerkprovincie kwamen tot stand.

Al te snel is het vertrouwen in deze ontwikkeling weggeëbd.

We hebben er – na zoveel jaren van volgzzaamheid en gesloten beleid - nauwelijks ervaring mee kunnen opdoen. Vernieuwers hadden niet altijd begrip voor de échte waarden van de traditie, te snelle veranderingen riepen onnodige weerstanden en polarisatie op; de eenstemmigheid van het bisschoppelijk beleid ging verloren. Velen haakten af: uit ergernis? Of omdat hun geloof niet langer door déze kerk kon worden gevoed? Of wellicht omdat er voor hun eerlijke vragen en twijfels niet langer ruimte leek te zijn?

De oorzaken van de vervreemding van godsdienst en kerk zijn vele. Secularisatie en vooruitgangsgeloof hebben de kerk in de ogen van sommigen overbodig gemaakt. Er is in het verleden beslist te weinig aandacht besteed aan de vorming van een persoonlijk verantwoord geloof. Het verlies van het oude vertrouwde maakte het mensen moeilijk in het nieuwe hetzelfde geloof te herkennen.

Wij christenen geloven in God, die mensen roept om te leven tot zijn eer, naar zijn wil, volgens zijn beleid. Zo worden wij geroepen en bijeengebracht van alle tijden en plaatsen tot de gemeenschap van zijn Rijk, tot mensen van God, tot kerk, naar het evangelie van Jezus, de Christus.

Als katholieken weten we ons, over grenzen van ras, naties en volkeren heen, verbonden met alle christelijke kerken in de wereld als met onze zusterkerken. Samen met hen zijn we deelgenoten in Gods roeping en zending. De verbintenis met de kerk van de stad Rome heeft voor ons daarbij een speciale betekenis. Daar wordt het getuigenis van de apostelen Petrus en Paulus op bijzondere wijze bewaard; de traditie van de Westerse kerken wordt door deze kerk geleid en gehoed; deze kerk van Rome en haar bisschop zijn telkens weer in staat gebleken voor de hele christenheid het centrum van eenheid te zijn. Bij conflicten en verdeeldheid wordt van haar verwacht dat zij bemiddelt en tot verzoening brengt in trouw aan het apostolisch geloof. Wij erkennen de eigen verantwoordelijkheid van de bisschoppen om deze band met het centrum van de eenheid te bewaren.

Als christenen en katholieken van Nederland hebben wij echter ook onze eigen verantwoordelijkheid en ons eigen recht van initiatief: vanuit het evangelie van God in Jezus Christus, waaraan wij door Woord en Sacrament deelachtig worden en waaraan wij door geloofsbelijdenis en oprecht gedrag gehoor willen geven en vanuit onze eigen opdracht om te luisteren naar de getuigen van weleer en naar de kerken van alom, speurend in gebed naar wat de Geest aan de kerken te zeggen heeft in veelkleurige omstandigheden en in velerlei nood.

Vanuit ons eigen verstaan van onze roeping en vanuit de verantwoordelijkheid voor de samenleving waarvan wij deel uitmaken; vanuit onze behoefte aan beraad en samspraak met de zusterkerken uit de Reformatie, met de oud-katholieke kerk en andere kerken hier te lande; vanuit bezorgdheid om de geloofwaardigheid van onze kerkgemeenschap temidden van een veelal atheïstische of volstrekt gesecculariseerde leefwereld willen wij, zomaar een groep mensen die op diverse posten in kerk en

samenleving onze roeping als katholieke christenen gestand willen doen, ons richten tot allen die met ons deze verantwoordelijkheid, deze behoefte en deze zorg delen.

Wij erkennen de specifieke roeping van de bisschoppen om het apostolisch geloof te bewaren en door te geven, het uit te leggen in samenhang met de nieuwe ervaringen van deze tijd en in dit land en het met woord en daad uit te dragen in zijn relevantie voor de vragen en noden van onze samenleving. Wij geloven dat zij daarin worden bijgestaan door de Geest van Jezus Christus, die een Geest van waarheid en leven is, herschepper van de harten en vernieuwer van het aanschijn der aarde.

Wij geloven evenzeer dat de gaven van de Geest ook worden meegedeeld aan allen die in Christus geloven en in gehoorzaamheid zijn weg willen gaan. In het bijzonder denken wij daarbij aan de sacramenten van doop en vormsel. Het Tweede Vaticaanse Concilie verbindt daaraan de gedachte dat alle gelovigen, ambtsdragers en leken, gelijk zijn in waardigheid en in de gemeenschappelijke opdracht om te werken aan de opbouw van het Lichaam van Christus, de kerk. Met een verwijzing naar de woorden van de apostel Paulus legt het concilie de nadruk "op de wondere verscheidenheid" van taken en verantwoordelijkheden. "Wij bezitten in één en hetzelfde lichaam vele ledematen, maar deze hebben niet alle dezelfde taak. Zo vormen wij allen tezamen ook één lichaam in Christus, maar als enkelingen zijn wij ledematen, op elkaar aangewezen" (Rom.12, 4-5). (Dogmatische Constitutie over de Kerk, Lumen Gentium, n.32). De eigen, onvervangbare taak van de leken houdt volgens het Concilie ook in, dat zijn "naar de mate van kennis, de bevoegdheid en de bekwaamheid waarover zij beschikken, gemachtigd (zijn) en meermalen zelfs verplicht hun mening uit te spreken in aangelegenheden die het welzijn van de Kerk aanbelangen" (t.z.p., nr. 37). Wij zijn van mening dat wij op dit ogenblik onze stem moeten laten horen.

Niemand die in de Kerk verantwoordelijkheid wil dragen kan het ontgaan, dat er een kloof groeit tussen het gevoerde beleid en het feitelijke denken en doen van veel kerkleden; dat bisschoppen in hun keus vóór het beleid van Rome vervreemden van hun eigen gelovigen; dat jongeren hoe langer hoe minder door deze kerkgemeenschap worden geboeid; en dat veel groepen van vernieuwers in de Kerk in een isolement zijn geraakt. In deze situatie zijn er minstens vier punten, waarop een andere gang van zaken o.i. dringend geboden is.

1. Allereerst vragen wij ons af of het eigen initiatiefrecht van de plaatselijke of particuliere kerken niet tezeer uit het oog is verloren. Vaticanum II heeft de kerk gezien als een "liefdesbond" van plaatselijke kerken. Wat komt daarvan terecht, als we vooral het door de kerk van Rome en haar centrale bestuursorganen uitgestippelde beleid hebben uit te voeren? Wij vrezen, dat op het gebied van catechese, liturgie, oecumenische verhoudingen, het huwelijkspastoraat, de opbouw van diocesane en nationale beraden, de inschakeling van steeds meer kerkleden in het pastoraat, het streven naar een eigen gestalte van het kerkelijk ambt en het religieuze leven, het betrekken van de vrouw in het kerkelijk dienstwerk – om slechts de belangrijkste terreinen te noemen – veel ontwikkelingen geblokkeerd zijn geraakt door onze afhankelijkheid van het centrale gezag vanuit Rome. Niet dat wij met alle voorlopige vormen op deze terreinen onverdeeld gelukkig waren, maar het waren tenminste onze eigen vormen, die wij ook zelf geleidelijk aan hebben leren corrigeren en waarop we, in gesprek met zusterkerken, ons best hadden kunnen beraden. Maar nu systematisch alles naar het oordeel van Rome wordt afgemeten en de legitimiteit niet wordt getoetst aan ontwikkelingen in katholieke kerken elders ter wereld of bij andere christelijke kerken, maar uitsluitend en alleen aan de goedkeuring door het centrale bestuur van de kerk, voelen wij ons ontmoedigd, soms verontwaardigd, vaak verward en zelden begrepen in ons verlangen de kerk en de mensen te dienen. Veel vanuit geloof en hoop geïnvesteerde energie – van theologen, wetenschapsmensen, duizenden vrijwilligers en een goed gevormd kader – raakt daardoor gefrustreerd. De Geest wordt geblust, de vlaspit gedooft, het geknakte riet

gebroken. Mensen die de kerk liefhebben keren haar de rug toe; de inbreng van priesters die huwden wordt amper toegejuicht, vrouwen worden geweerd uit het kerkelijk ambt en het kerkelijk beleid. Dreigt de dagelijkse zorg voor een evangelisch getuigenis voor gelovigen én ongelovigen niet in het gedrang te komen door de zorg om een goede verhouding met Rome? Waar geloven toch al moeilijke is geworden door de sociaal-culturele ontwikkelingen van de Europese welvaartssamenleving, zijn zij, die desondanks volharden, beschaamd in hun vertrouwen op de kerk. Door hun inmiddels onkerkelijke vrienden worden ze niet meer serieus genomen. Waarderen de kerkelijke leiders van Nederland eigenlijk nog wel de trouw van zovelen, die hen in het verleden van advies mochten dienen?

2. Bij dat alles komt het ons voor, dat velen die verantwoordelijkheid dragen, zich voor de verdediging van hun beleid te snel beroepen op het geloof, als zou dit hun dit alles voorschrijven. Omwille van het geloof, zo heet het, mogen vrouwen niet worden toegelaten tot het kerkelijk ambt; is er geen uitzicht op een tweede huwelijk voor mensen wier huwelijk is mislukt; worden homofielen geweerd uit kerkelijke functies. Om wille van het geloof worden de mogelijkheden van eucharistische gastvrijheid streng beperkt, worden gehuwden niet toegelaten tot het priesterschap. Omwillen van het geloof wordt aan gehuwden het recht ontzegd naar eigen eer en geweten te handelen met het oog op de bepaling van de gezinsgrootte; wordt seks vóór het huwelijk en andere relatievormen zonder nuances veroordeeld; worden veranderde opvattingen omtrent de beheersing van leven en sterven afgewezen zonder de eigenlijke vragen daarachter te peilen. Er is op veel van deze punten natuurlijk verschil van mening mogelijk. Geen ervan is helemaal zonder verband met het geloof in God, Jezus Christus en de Geest. Er kan wel degelijk sprake zijn van zonde, die vanuit het geloof moet worden aangeklaagd. Maar we mogen niet vergeten, dat vóór- en tegenstanders zich op geloof en geweten beroepen en dat ook door het beleid in de kerk geloof en geweten het enige kompas vormen. Als we optreden als rechters in geloofszaken, als aanklagers en moralisten, die oordelen naar goddelijke wetten, vergeten we, dat God zijn wetten heeft gegrift in het mensenhart; wij kunnen zijn richtlijnen slechts aflezen in mensentaal; zijn geboden zijn ontdekt in eeuwenlange geloofservaring door Israëls wijzen en profeten en vooral via de boodschap en het optreden van Jezus. Doch nooit zonder een element van menselijke interpretatie: altijd gekleurd door de context van tijd en plaats.

Juist op de genoemde terreinen hebben wij, katholieken, samen met onze tijdgenoten, bevrijdende nieuwe idealen van humaniteit ontdekt: de vreugde van het partnerschap van mannen en vrouwen; vergeving en herkansing bij menselijke mislukking en ontwrichting van relaties; de gelijkwaardigheid van man en vrouw, ook in dienst van geloof en evangelie. Het is zeker de taak van de geloofsgemeenschap om negatieve ontwikkelingen te corrigeren. Maar de verkondiging van de genade en de barmhartigheid van God, de vreugde om de heerlijke vrijheid van de kinderen Gods, de bevrijdende kracht van het evangelie en het richtingwijzende visioen van God, het licht van Christus, die zocht wat verloren was, mogen niet worden afgeschermd onder de korenmaat van kerkelijke verbodsbepalingen. Dat schaadt de werfkracht van de kerk, want de kerk wordt met zulke inperkende bepalingen geïdentificeerd; het schaadt ook het gezag van de kerkelijke leiders, omdat zij een systeem lijken te vertegenwoordigen, dat onwaarachtigheid in de hand werkt en goedkeurt.

3. Bezorgd zijn wij ook over het tanend élan van de oecumenische beweging. Het gesprek met de kerken van de Reformatie en met de Oud-katholieke kerk hier te lande is, zo dachten wij, ons door Vaticanum II als de eigen opdracht van de katholieken van Nederland meegegeven. Sinds 1968 participeren wij dan ook volledig in het werk van de Raad van Kerken in Nederland. In tal van parochies en gemeenten, in gezamenlijk pastoraat voor gemengdgehuwden, jongeren, zieken, militairen, gevangenen, migranten, toeristen en studenten is zeer veel gemeenschappelijke evangeliebeleving gegroeid. Pastores hebben elkaar over en weer leren kennen, waarderen en erkennen als

geroepenen tot de dienst van de ene Heer. Mensen konden opnieuw leren ervaren wat het betekent lid te zijn van de ene ongedeelde kerk van Christus. Maatschappelijke verdraagzaamheid is gevolgd door intense samenwerking van christelijke confessionele instellingen. De gestalte van de zondagse samenkomst, de prediking, de catechese en de kerkelijke organisatiepatronen zijn steeds meer overeenkomsten gaan vertonen. Theologische herbronning en liturgische vernieuwing in de afzonderlijke kerken reiken over kerkgrenzen heen. Toch hebben we de indruk, dat dit alles aan de katholieke kant nauwelijks met vreugde wordt begroet, laat staan aangemoedigd. Het wordt, zo lijkt ons, hoogstens getolereerd en als hobby van een minderheid vaker beperkt en afgewezen dan versterkt en aangeprezen. Het werk van de Raad van Kerken in Nederland wordt niet van harte door de katholieke geloofsgemeenschap ondersteund, zo is onze indruk. Allerlei initiatieven die aansturen op een grotere kerkelijke eenstemmigheid worden van waarschuwend kanttekeningen voorzien of zelfs door veto's getroffen:

- de uitbouw van missionair oecumenische gemeenten
- de ontwikkeling van een gemeenschappelijke doopcatechese en gezamenlijk dooppastoraat
- het uit oprecht geloof geboren grensverkeer tussen de kerken: kanselruil, eucharistische gastvrijheid, gemeenschappelijk pastoraat.

Over belangrijke levensvragen rondom abortus, de nucleaire wapeniging en de theorie van het afschrikkingsevenwicht, de ethiek van de arbeid en de verdeling ervan, de visie op het kerkelijk ambt, missen we overleg en samenspraak met de leiders van de andere christelijke kerken.

Zo verkommert het oecumenische gesprek en wordt de oecumenische vorming van pastores verwaarloosd. Ongetwijfeld zijn er ook aan de kant van de andere christelijke kerken opnieuw momenten van aarzeling en weerstand te onderkennen, maar komen deze aarzelingen niet mede voort uit de voortdurende afweershouding die zij in de afgelopen decennia van de kant van de katholieke leiders in Nederland hebben moeten ervaren?

4. Wij maken ons tenslotte bezorgd over het gebrek aan werfkracht van onze katholieke kerkgemeenschap. Velen verlaten de kerk van hun jeugd, nieuwe catechumenen zijn uiterst schaars. Veel jongeren hebben volstrekt geen boodschap meer aan de officiële kerk. De kerk vergrijsst, samen met haar pastores. er zijn kritische groepen en basisgemeenten, vol creatieve jonge mensen, die voortdurend naar de marge van de kerk worden gedreven of daar zelfs buiten komen te staan. Weldra zal er een generatie mensen aantreden, voor wie de grote, richtingwijzende woorden van de Traditie en de Schriften als volstreekte geheimtaal in de oren klinken. Desondanks laten we pastorale werkers en werksters en de gehele geloofsgemeenschap wachten op een goed geordende plaats in de gemeente, tot schade van de vitaliteit van de kerk. Zo worden steeds ouder wordende priesters belast met steeds eenzijdiger cultische taken en wordt de betekenis van de sacramenten voor de opbouw van de geloofsgemeenschap uitgehold. Wij komen met onze opvattingen over het kerkelijk ambt hoe langer hoe meer alleen te staan in de oecumenische beweging.

Wij achten dit een heilloze weg die in strijd is met de opdracht van het evangelie, die aan alle leerlingen de opdracht geeft het evangelie te verkondigen en met de traditie van de oudste gemeente, waarin velen – mannen en vrouwen – gehuwden en ongehuwden – een rol hadden in het leiden van de gemeente bij de gedachtenis van de Heer en de sacramenten van het heil.

Vanuit deze viervoudige bezorgdheid roepen wij allen, die zich medeverantwoordelijk voelen, op om te getuigen van de Geest die in ons leeft en te overleggen hoe wij het visoen van God in onze samenleving kunnen dienen

- door te laten groeien wat er van onderop aan scheppende vormen ontstaat;
- door uit te gaan van wat mensen werkelijk kunnen en hoe ze werkelijk zijn;
- door stem te geven aan de waarden van humaniteit die vanuit de samenleving ook in de kerk doorklinken en de resultaten van de wetenschap te respecteren;
- door de theologen en andere deskundigen directer in te schakelen bij de uitwerking van het kerkelijk beleid en de vrijheid van de theologie te bevorderen;
- door de uitbouw te bevorderen van de structuren van beraad en dialoog, zowel binnen de eigen katholieke kerk op alle niveaus als ook met de andere kerken hier te lande;
- door in de opleiding van kerkelijke gidsen en leiders blijvend aandacht te schenken aan het leren omgaan met verscheidenheid en het stimuleren van de verantwoordelijkheid van de gelovigen;
- door de vragen rond de toelating tot het kerkelijk ambt opnieuw in gesprek te brengen bij de katholieke zusterkerken in het buitenland, waaronder de kerk van Rome.

Zo kunnen we leren om creatief met onze verantwoordelijkheid als gelovigen om te gaan, in vertrouwen op de Geest van God, die de kerk tot de waarheid voert.

Onze oproep wil ieder zien te bereiken, die binnen, of wellicht voor zijn of haar gevoel, reeds buiten de kerkgemeenschap levend, zich verwant voelt met onze zorgen. Mocht blijken dat onze zorg in brede lagen gedeeld wordt, dan willen wij in de naaste toekomst bezien op welke wijze wijzelf of anderen, de gevoelde impasse kunnen helpen doorbreken. Vooral hen, die op welke wijze dan ook, in de kerk mede beleid kunnen, moeten en willen maken, vragen wij om reacties op onze oproep. Wij willen dan bezien op welke wijze wij verder kunnen gaan en zullen daarover met u in contact treden, tenminste met hen die reageerden, maar indien wenselijk en mogelijk, ook met vele anderen.

Groep "Mariënburg"
oktober 1981

Ondertekenaars van voorgaand stuk:

| | |
|----------------------------------|--|
| Drs. A.M.J.C. Aarts | Burgemeester Gilze-Rijen, Oud voorzitter Arka en bestuurslid C.N.V. |
| M.A.H. Andela-Bauer | Lid Tweede Kamer C.D.A. |
| R. Auwerda | Journalist Volkskrant |
| Prof. Dr. A.J.M. Blijlevens CSSR | Hogeschool voor Theologie en Pastoraat, Heerlen. |
| H. Bode | Vice voorzitter F.N.V. |
| L. Brouwer | Oud-voorzitter Bouw- en Houtbond F.N.V. |
| Deken A. Bruyninckx | Dekenaat Harderwijk |
| Deken L. Bijl | Dekenaat Tilburg |
| Deken R. Dohle | Dekenaat Noordoostpolder |
| Deken P.B. Don | Dekenaat Oosterhout |
| H. van Doorn | Oud-minister van C.R.M. |
| Deken H. van Doorn | Dekenaat Oss |
| S.J. van Eijkelenburg | Voorzitter Ned. Christ. Werkgeversverbond. |
| J.T.T.M. Feldbrugge | Leek |
| Prof. Dr. W. Goddijn OFM | Theologische Faculteit Hogeschool Tilburg |
| J. Griepink | Directeur Dioc. Past. Centrum bisdom Groningen. |
| Mr. R. ten Hagen-Pot | Landelijk voorzitster CDA vrouwenberaad |
| Prof. Dr. F. Haarsma | Kath. Universiteit Nijmegen |
| Deken S. Hoorneman | Dekenaat Amersfoort |
| Prof. Dr. P. van Hooijdonk | Kath. Theologische Hogeschool Amsterdam |
| Dr. A.W.J. Houtepen | Staf-medewerker Interuniversitair Inst. voor Missiologie en Oecumenica |
| Prof. Dr. R. Huysmans | Kath. Theologische Hogeschool Amsterdam |
| E. Jurgens | Leek |
| H.M. Keverkamp | Leek |
| Deken J.M. Kluytmans | Dekenaat Venlo |
| M.G. Koekoek-Schipper | Voorzitster Kath. Plattelandsvrouwen Nederland |
| G.S.H.M. Kok | Voorzitter Raad van Arbeid, Venlo |
| Deken T. van Lierop | Dekenaat Helmond |
| P.J. Mertens | Oud-voorzitter N.K.V., Oud-staatssecretaris Sociale Zaken |
| Drs. A.J. van Pinxteren | Religieuze |
| Prof. Dr. W.A.A.M. de Roos | Erasmus Universiteit Rotterdam, Lid Kath. Raad voor Kerk en Samenleving. |
| G. Schlatmann | Oud-directeur Hoger Katechetisch Instituut |
| Deken J.B.M. Schoonebeek | Dekenaat Bollenstreek |
| Prof. Dr. G.E.J. Staal | Biochemicus Rijksuniversiteit Utrecht |
| P.H.M. Suijker | Directeur Gewestelijk Arbeidsbureau Rotterdam |
| F. Trip | Oud-minister van Wetenschapsbeleid, Vice-voorzitter Pax Christi |
| Mr. B.C.M.J. Twaalfhoven | Curator Kath. Theol. Hogeschool, Utrecht |
| Deken Dr. J.H. Vaessen | Dekenaat Montfoort |
| Prof. Dr. J.M.M. de Valk | Erasmus Universiteit Rotterdam |
| Prof Dr. J. Vollebergh | Kath. Universiteit Nijmegen |
| Prof. Dr. H.A.J. Wegman | Rector Kath. Hogeschool, Utrecht |
| Deken Dr. A. v.d. Weijer OFMcap | Dekenaat Beverwijk |
| Deken A. Wiegerinck | Dekenaat Poeldijk |
| M.A.Th. de Wildt-Kramer | Vice-voorzitter K.R.O. |